

III.C.02.08. GILDE van O.L.VROUW

Te Brustem bloeide op het einde van de 13e eeuw en bij het begin van de 14e eeuw een belangrijke lakennijverheid. Er bestonden toen in de vrijheid trouwens drie ambachten of gilden, namelijk de lakenmakers of -wevers (sartores, drapiers), de kleersnijders of -makers (textores, tailleurs) en de volders (fullones, foulons). "Drapier" betekende zowel lakenkoopman als lakenfabrikant.

In de tweede helft van de 13e eeuw (1250-1300) sloten de magistraten van Gent, Lier, Brussel, Leuven, Tienen, Diest, Zoutleeuw, Sint-Truiden, Maastricht en Hoei overeenkomsten om handwerkers en speciaal wevers en volders, die om sociale eisen en de ontvoogdingsbeweging waren verdreven, niet elders op te nemen (01).

Op het einde der 13e eeuw namen de sociale spanningen toe. Rond 1275-1281 hoorde men van complotten van wevers, volders en handwerkers en van hun verbanning en terechtstelling te Gent, Doornik, Brugge en Sint-Truiden.

Verbannen leuvense wevers hadden zich te Nieuwenhuyzen, buiten de Klokkempoort van St-Truiden, gevestigd. Ze voelden zich niet veilig en oordeelden het geraadzaam de aarden verschansing rondom hun woningen te versterken. De opbloei van deze buitenwijk verzwakte en deze lakenmakers verhuisden stilaan naar de nabijgelegen vrijheid Brustem, waar ze zich meer beschermd voelden en ook door het aangeboden Luiks recht aangelokt werden. Ze brachten de lakennijverheid tot bloei en lieten het dorp uitgroeien tot een stadje.

Door het graafschap Loon en het prinsbisdom Luik waaide toen een democratische geest om voorrechten af te dwingen en daarom verenigden de wevers, volders en kleersnijders van Brustem zich in de gilde of broederschap van Onze-Lieve-Vrouw in 1320 op de feestdag van het H.Sacrament, 29 mei (02). Het huis op het Kapelhof tegenover de kapel, werd als het gildehuis aangewezen. De gilde beoogde de eendracht, de vrede en de liefde (03). Het was een vereniging of corporatie van handwerkers die door middel van statuten het beroepsleven tot in de details regelde: de werkuren, de kwaliteit van de produkten en het bestrijden van fraude. Hun doel was ook de concurrentie binnen de vrijheid Brustem te vermijden en als een eenheid op te treden tegenover de abdijstad.

Gilde zou genaamd zijn naar gulden, het lidgeld dat de leden moesten betalen. De vereniging bestond zowel uit mannen als vrouwen, "gesellen" geheten. Aan het hoofd stonden drie proviseurs of gildemeesters, één uit elk ambacht en jaarlijks verkozen door twee eerlijke en verstandige oude mannen per ambacht, volgens zekere wijze regels. Zij die aangeduid werden als gildemeester waren verplicht, op straf uit de gilde gesloten te worden, het meesterschap te aanvaarden. Als inkomgeld moest men 1/2 maat gerst "St-Truyer maet" geven en jaarlijks een "sterlinck", "stoelpenninck" genaamd. Deze bijdragen verschaften het recht om bier te drinken op de drie zitdagen. Ieder lid kon voor zijn

afsterven zijn zoon of dochter aanduiden als opvolger mits twee vaten gerst en de oude sterlinck aan de Gilde te betalen.

Uit de "caerte" van de Gilde vernamen we volgende punten:

- Leden, die in ruzie met elkaar lagen, mochten niet ter zitting verschijnen. Op de vergadering mocht niemand gewapend zijn met mes, zwaard of stok.
- Niemand mocht vreemdelingen meebrengen, noch de vergaderzaal verlaten om aan iemand drinken te geven. Als boete werd telkens een oude sterlinck geëist.
- In de Gilde was elke twist verboden. Tucht en orde moesten geëerbiedigd worden. Degene, die zich na een jaar uitsluiting niet verzoende, mocht niet in de vergaderkamer komen. Hem werd in een afzonderlijke plaats bier aangeboden.
- Een vreemdeling, die het toch waagde op de bijeenkomst te verschijnen, werd het lidmaatschap aangeboden tegen betaling van een oude sterlinck. Bij weigering werd hij beleefd de deur gewezen.

Voor de afgestorvenen werden er jaarlijks twee missen gezongen: één op de maandag, die volgt op de zondag, dat men in de mis zingt "*Misericordiam Domine*" en een tweede werd opgedragen op de maandag na O.L.V.-geboorte. Deze jaargetijden werden verzorgd door de pastoor, de rectors van het O.L.Vrouw- en St-Niklaasaltaar en de kapelaan van St-Eucherius. De gildemeesters en één lid per aangesloten familie moesten hierop aanwezig zijn. Verder was "*ende allen weeken oock des maendaghs eene misse voor die overledenen die men gemeynelijck noempt maendaghmisse.... Ende alsoo sullen die voorscreven proviseurs oft meesters tot die voorscreven jaargetijden der broederen ende susters op hunnentydt voorscreven komen en gehouden syn altyt te komen..*" (Nederlandse vertaling uit 1765) (04).

Broederschappen waren verenigingen, waar de zorg om het zielenheil en de devotie tot O.L.Vrouw des te sterker de nadruk kreeg naarmate de leer van het vagevuur veld won. De broeders of leden waren ervan verzekerd tijdens en na hun overlijden te worden herdacht in de gebeden van hun overlevende medebroeders. Door geld voor zielenmissen te schenken, konden de gelovigen er nog meer op rekenen dat na hun dood priesters, speciaal voor hen wekelijks, maandelijks of jaarlijks missen zouden lezen, soms ter eeuwige dage, al naar gelang betaald of in vruchtgebruik overgedragen werd. Het lidmaatschap van de broederschap verzekerde de kleine man ook een behoorlijke uitvaart en gebeden voor de rust van zijn ziel.

Broederschappen werden georganiseerd binnen het parochiaal kader en huldigden het principe van solidariteit. Overleed één der leden dan was de pastoor gehouden dit afsterven de volgende zondag vanaf de kansel mee te delen. Een gildeknaap ging langs de straten een gebed vragen voor de overledene en hij nodigde de dorpelingen uit op de uitvaartdienst. Bij de begrafenis stapten de broeders met licht naast het lijk. De gildemeesters legden een purperen kleed, het "*pellen*" genaamd, op de lijkist.

Was een lid in nood, zo werd het door de Gilde geholpen, mits terugave in betere tijden: "*Item soo wie broeder oft suster van die broederschap verarmt is, dyen sal men van die goederen des selfs*

naer vermogen behelpelyck wesen; maar die naermaels tot eenige ryckdommen mogelyck gekomen is, sal die selve aen die bruerschap rechtveerdelyck moeten wedergeven ende vergelden" (Nederlandse vertaling uit 1765 van de oorspronkelijke Latijnse statuten) (05).

Zolang de lakennijverheid te Brustem floreerde zal deze Gilde wel bescherming op economisch gebied gebracht hebben. Later toen handel en nijverheid in het dorp stilaan verminderde en uiteindelijk verdween, schakelde de Gilde over naar een godsdienstige broederschap, een liefdadige vereniging en een maatschappij voor vermaak. Het bleef echter een vereniging waar de "*confreers*" leden waren van de voornaamste Brustemse families. Het lidmaatschap werd een soort erfrecht.

De leden hadden als plicht zich te bekommeren om het godsdienstig leven in de parochie: beoefenen van liefdadige werken, aalmoezen uitdelen aan de armsten, onderlinge hulp en steun. Maar ook gezelligheid en vermaak kwam in hun verenigingsleven aan zijn trekken.

III.C.02.08.

Gilde van O.L.Vrouw

Bronnen.

- 01.-R.Van Uytven.-"Geschiedenis der Nederlanden", deel 2-
"Het stedelijk leven 11e-14e eeuw", blz.211.
- 02.-A.Hansay.-"La Gilde Notre Dame à Brusthem en 1320", in
Bull. de la section scientifique et littéraire, Hasselt,
1901.
- 03.-M.J.Tenbosch.-"Enige aantekeningen over de Gilde oft Gilde
de van O.L.Vrouw van Brustem", in Ancien Pays de Looz,
deel 12, 1908, blz.6-7.
- 04.-A.Hansay.-"La Gilde de Notre Dame à Brusthem en 1320 et
la juridiction des mesures à Brusthem au XVIII siècle" in
HA Bull., jrg.40, 1910, blz.7. Bull. des Mélophiles, Has-
selt.
- 05.-Frank Decat.-"Brustem in de Middeleeuwen", 1985, blz.23.